

מְלַחֲמָה לַה' בְּעַמְלֵק מְדָר דָּר
על ידי שנלחם נגד עמלק – הם רבני הערב רב
נזכה להגאולה שלימה במהרה בימינו אמן

גליון # 20

מי לה' אלי!

חודש אייר תש"ס

מלחמה לה' בעמלק

בספר שמות פרק יז פסוקים י - ט"ז:

ספר התודעה - פרק חמשה עשר:

זכור את אשר עשה לך עמלק:

פרשת זכור ודיניה / עמלק / שנאת עמלק לישראל / ראשית גויים / ויבא עמלק / כחו של עמלק / מסה ומריבה / זכור את אשר עשה לך עמלק / והיה בהניח / שנאה של מצוה / מדברי סופרים / מנהגים בענין מחית עמלק / יום טורינוס:

זכור את אשר עשה לך עמלק:

פרשת זכור:

שבת שקודם הפורים, מוציאין בבית הכנסת שני ספרי תורה, אחד - שקורין בו בפרשת השבוע שבעה קרואים, ואחד - שקורין בו למפטיר: זכור את אשר עשה לך עמלק, שבסוף סדר כי תצא מספר דברים, וקורין אותה 'שבת זכור' על שם הקריאה הזו; ומפטירין אחר כך בנביא (שמואל - א טו): פקדתי את אשר עשה עמלק:

מצנות עשה מן התורה על כל ישראל לשמור בלב איבה ושנאה לעמלק ולזרעו, ולזכור בפה את רשעותו, ונספר זאת לבנינו ולדורותינו מה עשה לנו אותו רשע בדרך בצאתנו ממצרים; עד אשר נאבד את זכרו מן העולם ונמחה את שמו שלא ישאר לו שריד ופליט, לא נפש אחת זכר או נקבה, ולא שום דבר אחר שנקרא על שמו. וזה הוא מה שכתוב בתורה: זָכֹר אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה לְךָ עַמְלֵק בְּדֶרֶךְ בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרָיִם וְגו', תִּמְחָה אֶת זְכַר עַמְלֵק מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם, לֹא תִשְׁכַּח; ודרשו חכמים: זָכֹר - בפה; לֹא תִשְׁכַּח - בלב:

וכדי לקיים מצנות עשה זו של זכירת רשעותו של עמלק בפנינו ושמירת האיבה אליו בלבנו, תקנו חכמים שיהו קוראים פרשה זו בציבור ומתוך הספר, פעם אחת בכל שנה, בשבת שקודם הפורים, כדי לסמוך מחיית עמלק למחית המן שהיה מזרעו:

ואף על פי שפרשה זו נקראת בכל שנה גם עם סדר פרשיות השבוע, בסדר כי תצא שקורין כמנהגנו בסוף הקיץ - חגיבים לקרוא פרשה זו קריאה לעצמה בשעתה. כשקוראים אותה על הסדר, מתכננים לקיים מה שתקן משה רבינו עליו השלום להיות קוראים בתורה בכל שבת; וכשקוראים אותה בשעתה, לפני הפורים - מתכננים לקיים מצנות עשה של זכירת השנאה לעמלק כמצווה עלינו בתורה:

כיון שהקריאה בפרשת זכור בשעתה, היא משום מצנות עשה דאורייתא, לפיכך היא חמורה, וצריך הקורא בתורה שיכונן להוציא את הקהל ידי חובתם במצוה זו, והקהל צריך שיכונן לצאת ידי מצנות הזכירה בשמיעה מן הקורא כאילו היו קוראים בפיהם:

יש שכתבו שאם לא שמע פרשת זכור, יוצא בשמיעתו בפורים קריאת פרשת 'ויבא עמלק':

הקטן שלא הגיע למצוות לא יעלה למפטיר בפרשת זכור, ולא יהא קורא בפרשה להוציא ידי השומעים, שכיון שהוא פטור מן המצוות אינו יכול להוציא אחרים ידי חובתם. ויש נוהגים חומרא זו בכל ארבע הפרשיות שהקטן אינו עולה בהן למפטיר:

והנשים שבאות לבית הכנסת לשמוע קריאת זכור, אינו אלא מנהג ולא דין. מצנות 'זכור' נאמרה לזכרים בלבד שמצווים להכרית זרעו של עמלק במלחמה. והנשים הואיל שאינן במצנות המלחמה לפי שאין דרכן של נשים לצאת למלחמה - אינן מצוות גם במצנות הזכירה. ואולם יש מן הפוסקים הסוברים שגם הנשים חייבות לשמוע קריאה זו מצד הדין, כיון שבמלחמת מצוה הכל יוצאים וכו':

חולה שאינו יכול לצאת מביתו, וכן הכלוא בבית הסוהר, כל השנה כולה אסור לטלטל ספר תורה מבית הכנסת למקומו כדי שישמע קריאת התורה, ובשבת זכור, כיון שקריאה זו מצוה מן התורה - מותר לטלטל עבורו ספר תורה כדי שיקיים את המצוה. ויש אומרים שדין זה נוהג גם בשבת שקורין פרשת פרה וכמו שיתבאר להלן במקומו:

מנהג קהילות ספרד לאחר קריאת התורה בפרשת זכור אומרים בציבור פיוט של ר' יהודה הלוי 'מי כמוך, ואין כמוך'. תוכן הפיוט: סיפור נס פורים בסגנון של שירה לפי מגילת אסתר ומדרשי חכמים. ויש בפיוט הזה שבעים ושלושה בתים של ארבעה - ארבעה חרוזים, וכל חרוז אחרון מן הבית נגמר בפסוק עם מלת הסיום 'לוי'. עשרים ושנים הבתים הראשונים הם לפי סדר אותיות א' ב', וכן עשרים ושנים הבתים האחרונים; ועשרים ותשעה הבתים שבאמצע, בהם חותם הפיוט את שמו: 'אני יהודה הלוי הקטן ברבי שמואל הלוי' שיש בו עשרים ותשע אותיות:

עמלק :

עמלק הראשון, בן בנו של עשו היה. אביו - אליפז בכור עשו, ואמו - תמנע בת אלופים מיושבי שעיר החורי שהיתה פלגש לאליפז וילדה לו את עמלק :

אמרו חכמים : תמנע זו ממזרת היתה. שהרי בסדר וישלח מונה אותה אחות לוטן שהיה בן שעיר, ובדברי הימים מונה אותה בבניו של אליפז ולא בבני שעיר - מלמד שבא אליפז על אשתו של שעיר ויצאה תמנע מביניהם, והיתה אחות ללוטן אלופ שעיר - מצד האם, ואילו אביה - אליפז ולא שעיר :

כשגדלה תמנע רצתה להדבק בזרעו של אברהם מפני גדולתם שהיתה ידועה בכל העמים, ובאה ליעקב ולא רצה לקבלה לפי שהיתה ממזרת, ובאה לאליפז ונעשית לו פלגש, פלגש לאביה. אמרה, מוטב תהא שפחה לאומה זו ולא תהא גבירה לאומה אחרת. הרי שעמלק בנה - ממזר בן ממזרת :

אליפז אבי עמלק, גדל בחיקו של יצחק ונימול לשמונה ימים, לפי שכל זמן שהיה יצחק קָץ, מל עשו את בניו וכל ילידי ביתו, ולכן עוד נותרה באליפז לחלוחית של מעשים טובים ; ואילו עמלק בנו, נולד לאחר מות יצחק וכבר לא נימול, וגדל בחיקו של עשו הרשע וירש ממנו את השנאה שהיתה אצורה בלבו על יעקב אחיו, ועל בניו ובני בניו :

'אמר עשו לעמלק : כמה יגעתי להרוג את יעקב - ולא נתן בידי, תן דעתך לגבות נקמתי! אמר לו : היאך אני יכול להזדוג לו? אמר לו : המסורת הזו תהא בידך, כשתראה שנתקלו בדבר - הוי קופץ עליהם' :

עמלק זה הראשון, האריך ימים הרבה. ראה ברדת יעקב ובניו מצרימה, וראה את בני ישראל בצאתם ממצרים לאחר מאתים ועשר שנים. ראה אותם בשעבודם במצרים ואמר בלבו : הרי נקמתו של עשו אבי אבא עשויה - שכבר לא יצאו משעבודם לעולם, ואם יצאו משם - כדוב שכול אפגשם בדרך להשמידם כלה. והיה נוטע בלב בניו וכל צאצאיו שפרו ורבו כקוצים וברקנים על פני השדה והיו לעם שלם - את השנאה לבני ישראל, והיא עלתה בהם להשחית. וכשראה עמלק את בני ישראל יוצאים גאולים ממצרים ביד רמה, פרצה שנאתו כלבת אש ולקח את עמו וישם אורב לישראל בדרך, וישראל עיף ויגע ועמלק קופץ עליהם במלחמה מן המארב - וַיבֹּא עַמְלֵק :

עמלק - עם לק, שבא ללוק דמן של ישראל ככלב :

למה היה עמלק דומה? לזבוב שהוא להוט אחר המכה ; כך היה עמלק להוט אחר ישראל ככלב :

שנאת עמלק לישראל :

קשה היא השנאה שעמלק שונא לישראל, שאין דומה לה בשנאה שרשעי כל הגויים האחרים שונאים לישראל. רשעי הגויים האחרים פעמים אתה מוצא אותם שמניחים רוגזם על ישראל לשעה, ועמלק - אינו נח מרוגזו ושנאתו אפילו שעה אחת וכל זמן שהוא קָץ הוא זומם עלינו להשמידנו. כל שאר האויבים מקבלים שוחד ומתפייסים, וזה - אינו מתפייס בשום שוחד שבעולם. גויים אחרים שקמו על ישראל, כיון שראו את יד ה' שהיתה בהם להענישם - מיד נפלו עליהם אימה ופחד ונכנעו ; ועמלק הרשע, אפילו הוא רואה אותות ומופתים חזקים וכבוד ה' שעובר לפני מחנה ישראל ואת ידו הגדולה שעושה נקמה באויבי עמו, ואפילו הוא יודע שאם יזדוג לישראל באותה שעה יבא על ענשו - אינו נמנע מלהזדוג להם, אלא מוסר נפשו לרעה ואף

כי יודע שסופו לאיבוד. וכל כך למה? לפי שכל עצמו של עמלק, וזרעו, וכל עמו, לא טובת עצמם הם רודפים ולא שום חשבון אחר יש להם, אלא השנאה בלבד. שונאים לישראל שנאה שאינה תלויה בדבר, שנאה לשם שנאה בלבד, ולכן אינה בטלה אצלם לעולם:

כשהופיעה שמשו של אברהם אבינו וזרחה בעולם, וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליו, היו כל משפחות האדמה מתברכות בו, והושוו כל האומות והמליכו את אברהם עליהם לנשיא אלקים ונעשה אב המון גויים. ומה היתה גדולתו של אברהם אבינו? שכפר בכל עבודה זרה ונעשה עבד לקדוש ברוך הוא לבדו, וצָנָה את בניו וביתו אחריו לשמור דרך ה' לעשות צדקה ומשפט. יצא ממנו ישמעאל ולא אבה ללכת בדרכי אביו - נתיאש מן הגדולה והלך לו, והניח את הגדולה ליצחק אחיו. יצא מיצחק עשו שהפר חק, וגזל ורצח ונאף ועשה כל מעשים תעתועים, אף על פי כן רצה לרשת שני העולמות, וה' צָנָה את הברכה ליעקב בלבד, ההולך בתום וכל מעשיו בקדושה ובטהרה ובאהבת כל הבריות. ראה עשו כי זממו לא נתן לו וכי ליעקב נתנו הבכורה והברכה - הלך לו מפני הבושה אל ארץ שעיר, אבל לא נתיאש מירושת אביו שאינה שלו - וישטום עשו את יעקב משטמת עולם, משטמה של קנאה במי שבא לירש בדין ובזכות; והוא חשב שהירושה הזו תפול לידו בערמה וללא משפט:

קצרה ידו של עשו מלנקום ביעקב, כי הנה לא ינום ולא ישן שומר ישראל - ויצו את הנקמה על בניו. נתיאשו מקצת בניו מן הנקמה הזו, כי אמרו: לעולם לא נוכל לזה אשר מלכו של עולם חופף עליו כל היום - די לנו בשלנו ואין אנו רוצים בירושת בית אברהם ויצחק, לא בחובותיה ולא בזכויותיה, ויגדילו ברשע וירחיקו מדרך אברהם ויצחק הרחק מאד. אז קם נצר נתעב של עשו, ממקור משחת הוא בא, וממעין נרפש, ממזר בן ממזרת, רשע בן רשעים, איש בליעל צר ואויב, ויאמר לעשו אבי אביו: לא אגור מפני ה', לא אירא מפני כל מוראיו, לא אבוש בכל מעשיך ובכל מעשי, לא אתן כבוד לכל מעשי צדיקים וטובים; אבוז להם ואבוז למעשיהם - לי הגדולה ולי הגבורה! אצא למלחמה כנגד בני אחיך יורשי גדולתך ואלחם אתם בגלוי ובמארב, אזנב בנחשלים בהם, ואקצץ בגדוליהם, עד אשר אוכל להשמיד להרוג ולאבד את כולם:

כל זמן שנשאר בעשו ובבניו דבק טוב שדבק בהם מבית אברהם ויצחק, לא ערב לבם להשחית את טוב העולם ותפארתו, כיון שנוולד בליעל זה שלא היה בו מאומה מן המעין הטהור והיה כולו שחת ותיעוב, מיד - וַיְבֹא עֲמֶלֶק וַיִּלְחֶם עִם יִשְׂרָאֵל:

לפיכך, לעתיד לבוא, עתידים כל גויי הארץ לעזוב רשעותם ויבואו לחסות בצל כנפי השכינה, אבל עמלק שאין בו כלום של טובה, וכל מעינו נרפש, וכל מעשיו ומחשבותיו אך להרע - אחריתו עדי אובד, כִּי יָד עַל כַּס יָהּ, מִלְחָמָה לְה' בְּעֲמֶלֶק מִדֶּר דֶּר: :

ראשית גויים:

בלעם, נביא לגויים היה וכתוב בו (במדבר כד): וַיִּרְא אֶת עֲמֶלֶק וַיִּשָּׂא מִשְׁלוֹ וַיֹּאמֶר: רֵאשִׁית גּוֹיִם עֲמֶלֶק וְאַחֲרֵיתוֹ עֲדֵי אֲבִד. וכי עמלק ראשית גויים היה, והלא כבר קדמוהו שבעים אומות מבני שם חם ויפת? אלא כך מתרגמין פסוק זה: 'ריש קרביא דישראל - הוה עמלקאה', כלומר, ראשון הנלחמים בישראל. מיום שיצאו ישראל ממצרים לא היו גוי וממלכה שנטפלו לישראל לעשות אתו מלחמה, אלא לאחר שעמלק הקדימם בדבר זה, עמלק היה הראשון:

שָׁמְעוּ עַמִּים יִרְגָזוּן, חֵיל אַחֲזוּ יוֹשְׁבֵי פְלִשְׁתִּים, אֲזוּ נִבְהָלוּ אֱלֹהֵי אֲדוֹם, אֵילֵי מוֹאָב יֹאחֲזֶמוּ רָעַד, נִמְגוּ כָל יִשְׂבֵי כְנָעַן. תִּפְּל עֲלֵיהֶם אֵימָתָה וְנִפְחַד בְּגִדְלָהּ זְרוּעֶיךָ יִדְמוּ כְּאֶבֶן וְגו' (שמות טו), אימתתי? בשעה

אשר הראה ה' אותותיו ומופתיו בארץ מצרים, וקרע להם הים ונבקעו עמו כל מימות שבעולם וידעו הכל כי ה' עושה נסים לישראל בניו, ושמו מתגדל בכל העולם כולו, וכל מה שקלקלו יושבי תבל - הכל יתוקן עכשו בשעה שהקדוש ברוך הוא יגלה על הר סיני ויתן תורה לישראל ויעשה אותם ממלכת כהנים עבור כל ממלכות הארץ ויכנסו לארץ הבחירה ויעשוה מְכוֹן לְשִׁבְתָּךְ פְּעֻלָּתְהוּ, מְקַדְּשׁ ה' כּוֹנְנֵנוּ יְדִיךָ (שם), וְנִהְרֵוּ אֱלֹהֵינוּ כָּל הַגּוֹיִם וְהָלְכוּ עִמָּיִם רַבִּים וְאָמְרוּ: לָכוּ וְנַעֲלֶה אֶל הַר ה' אֶל בֵּית אֱלֹהֵי יַעֲקֹב וְיִזְרְנוּ מִדְּרָכָיו וְנִלְכֶה בְּאַרְחֵיכֶם (ישעיה ב); - :

וכל מלכי אומות העולם התקיפים ופרעה בראשם - חתו ונשברו, יושבי פלשת וכנען כבר השלימו בלבם להשיב ארץ לבעליה, אלופי אדום ואילי מואב כבר נבהלו ונרעדו ולא עצרו כח לעורר זעם על ישראל מפני איבתם הראשונה, כל העולם כולו כבר מוכן לסוף שירת ישראל - ה' ימְלִיךְ לְעֵלְמָם וְעַד, כִּי בָּא סוֹס פְּרָעָה בְּרָכְבוֹ וּפְרָשָׁיו בָּיִם, - וַיֵּשֶׁב ה' עֲלֵהֶם אֶת מֵי הַיָּם; וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל - הָלְכוּ בַּיַּבֵּשָׁה בְּתוֹךְ הַיָּם וּמִי יֹאמֵר לֵאלֹהֵי מָה תַעֲשׂוּ אוּ מִי יֵצֵא עוֹד לְהַלְחֵם כִּנְגַדְם? !:

שכן, אין לך יוצא למלחמה, אלא אם הוא מחשב לנצח בה. כיון שרואה שאינו יכול לנצח אלא לאבד - מיד הוא נכנע:

מה עשה עמלק באותה שעה? וַיָּבֵא עֲמֶלֶק וַיִּלָּחֶם עִם יִשְׂרָאֵל בְּרַפְיֵדִם הַגְּבוּר אֶתְּהָ מִפְּרָעָה, מְסִיחוֹן וְעוֹג, מְשֻׁלָּשִׁים וְאַחַד מְלָכִים, מִשָּׂאֵר אַחֵיךָ אֱלֹפֵי אֲדוּם, וּמֵאֵילֵי מוֹאָב קְרוּבִיךָ? :

למה יצאת למלחמה לבדך בשעה שכולם נכנעו? או שמא באו ישראל בתחומך, או רוצים לבוא שם מחר? או אולי עוברים הם עתה דרך ארצך? והלא ד' מאות פרסה מבדילים בינך לבינם, וחמשה עממים שיושבים לפניך ולפני המדבר הנורא הזה, שאין בו מים לשתות ולא לחם לאכול - איך מלאך לבדך לבוא במלחמה עם ישראל עתה ובמקום הזה? :

ראש פתנים אכזר שהיתה בך, היא שהביאתך לכאן. ידעת שתעקר מן העולם, ובלבד שתצנן אש זו אשר להטה את כל הארץ לשמע ה' ונפלאותיו, ולהטיל ערבוביה ומהומה בלבבות כל העמים ובלב ישראל:

ואף אתם, ישראל - כמידתו מדדו לו, בשנאתו הוא בא לאבד, אף אתם תשנאוהו - תִּמְחָה אֶת יְזַכֵּר עֲמֶלֶק מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם - לֹא תִשְׁכַּח! :

ראשית - תרומה:

צא ולמד: ישראל נקראים 'ראשית' שנאמר (ירמיה ב): קִדְּשׁ יִשְׂרָאֵל לַה' רִאשִׁית תְּבוּאָתָהּ, וְלִהְבִּדִיל, עֲמֶלֶק יִמַח שְׁמוֹ נִקְרָא רִאשִׁיתִי שְׁנֹאמֵר (במדבר כד):

ראשית גוים עמלק, מה בא זה ללמדנו?!

אמרו חכמים: 'ראשית' - זו תרומה. פרוש הדבר: תמציתו של כל דבר והעיקר אשר בו, הוא ראשיתו ותרומתו. וכשם שיש לך תרומה לצד הקדושה, כך יש לך תרומה לצד הטומאה. לפיכך אתה אומר: כל טהרה וכל קדושה שנטע הקדוש ברוך הוא בעולמו ובבריותיו, תמציתה של טהרה זו וראשיתה של קדושה זו שבכל מקום - בישראל. וכנגדן, כל חלאה וכל טומאה שפשו בעולם בעטיו של הנחש הקדמוני, ראשיתן ותמציתן - בעמלק; לכך נקרא גם עמלק 'ראשית':

אמור מעתה, ישראל בעבר אחד, בשרש הקדושה; ועמלק בעבר אחר בשרש הטומאה; וכל שאר אומות העולם בתנך. כל זמן שיד ישראל מטה, עמלק מכריע את העולם לצדו והוא שוקע בטומאה וברשע, אף על פי כן אין הם יכולים למחות שם ישראל; ולעתיד לבוא כשתהיה יד

ישראל תקיפה, יוכרע כל העולם כולו לצד הטוב, רק עמלק לבדו ששורשו הוא רק רע, לא תהא לו עוד תקומה כלל ויִמָּחָה שמו מתחת השמים. (דברים כה):

וכשם שנאמר בישראל: הֵן עִם לְבַדָּד יִשְׁכַּן וּבְגוֹיִם לֹא יִתְחַשֵּׁב - 'כשהם שמחים - אין אומה שמחה עמהם; וכשהאומות בטובה - הם אוכלים עם כל אחת ואחת ואין עולה להם מן המניין'; כך הוא עמלק היפוכו הגמור של ישראל: הוא נוטל חלק עם כל נפילה של כל העמים - ולא יתחשבו לו; ונוטל אחר כך חלקו שלו מלא לבדו. הוא שנאמר: רֵאשִׁית גּוֹיִם עֲמֶלֶק, וְאַחֲרֵיתוֹ עַדִּי אֲבַד:

ויבא עמלק:

אמרו חכמים: 'עמלק - כמשמעו', כלומר, עמלק בן אליפז, זה שגדל בחיקו של עשו הרשע, עדין הוא קיים באותה שעה ובא עם כל עמו למלחמה על ישראל:

וַיָּבֵא עֲמֶלֶק - שבא בעצה. מלמד שכנס עמלק את כל אומות העולם ואמר להם:

בֹּאוּ וְסִיעוּנִי עַל יִשְׂרָאֵל! אמרו: אין אנו יכולין לעמוד כנגדן, שהרי פרעה עמד כנגדן וטבעו הוא וחילו בים סוף וכו', והיאך אנו יכולין לעמוד כנגדן? אמר להן:

אני אתן לכם עצה מה תעשו: אם ינצחוני - ברחו לכם, ואם לאו - בואו וסיעוני על ישראל: וַיָּבֵא עֲמֶלֶק - ר' נתן אומר: לא בא עמלק אלא מהררי שעיר. ארבע מאות פרסה פסע עמלק ובא ועשה מלחמה עם ישראל:

לפי שנאמר בעשו: וַיֵּלֶךְ אֶל אֶרֶץ מִפְּנֵי יַעֲקֹב אָחִיו (בראשית לו), שהלך לו מפני שטר חוב של גזרת פי גר? הֲיָה זָרְעֶךָ הַמוֹטֵל עַל זֵרְעוֹ שֶׁל יִצְחָק, אמר: אלך לי מכאן, אין לי חלק לא במתנה שנתנה לו, הארץ הזאת, ולא בפרעון השטר; ומפני הבושה שמכר את בכורתו ליעקב. ועל ידי כך המתין עמלק בן בנו עד שיצאו ישראל ממצרים, ונפרע שטר חוב של וַעֲבָדוּם וַעֲנוּ אֹתָם, ומיד - וַיָּבֵא עֲמֶלֶק:

מה עשה להם עמלק? ירד לו לבית ארכיון של מצרים, נטל טימוסם של שבטים שהיה שם חקוק עליהם, ובא ועמד לו חוץ לענון, והיה קורא: ראובן, שמעון, אחיכם אנחנו - צאו, שאנו רוצים לעשות פרקמטיא עמכם! וכיון שהיה יוצא אחד מהם - היה הורגו:

מעולם היה עמלק רצועת מרדות לישראל: - :

אתה מוצא, כיון שבאו ישראל לרפידיים קודם מתן תורה ואמרו (שמות יז): הֲיֵשׁ ה' בְּקִרְבָּנוּ אִם אֵין? מִיָּד וַיָּבֵא עֲמֶלֶק. במרגלים - וַיֵּרֶד הָעֲמֶלְקִי וְגו' וַיִּכּוּם וַיִּכְתּוּם עַד הַחֲרָמָה (במדבר יד); - : כיון ששמע שמת אהרן ונסתלקו ענני הכבוד, מיד נתגרה בהם, שנאמר (שם כא):

וַיִּשְׁמַע הַכְּנַעֲנִי מֶלֶךְ עַרְד - זה עמלק, שזיָנוּ עֲצָמָם מִבְּפָנָיו וּלְבָשׁוּ עֲצָמָם כְּכַנְעָנִים מִבְּחוּץ וּבְאוּ כַבְּנֵי אֲבֵלִים. אמרו: יודעים אנו שיש להם מאביהם פטריקא, שאמר להם: הַקֵּל קוֹל יַעֲקֹב (בראשית כז) שהם מתפללים ונשמעים; ואנו באים עליהם. סבורים, בני כנענים אנו והם מתפללים על הכנענים, ואנו הורגים אותם; - :

כיון שרואה אותם: עונותיהם קשים בירושלים וביהודה - מִיָּד קִפְץ וּבֵא שְׁנֵאמֶר (עובדיה): בְּיָוִם עֲמֶלֶךְ מִנְּגִד. מִיָּל הִיָּה רְחוֹק מֵהֶם. אמר בלבו: אם נצחו ישראל - אני אומר: לְסִיעַ אֶתְכֶם בְּאֵתִי; ואם נצחה מלכות בבל - אני הופך על ישראל והורגם:

כחו של עמלק:

מנין לו כח לעמלק לבוא על ישראל, לזנב בו נחשלים ולהתגר בו מלחמה בעודם חוסים בצל כנפי השכינה ומוקפים ענני כבוד?:

אלא כך אמרו חכמים: וַיִּלָּחֶם עִם יִשְׂרָאֵל בְּרַפְיָדָם -:

הִיגָאָה גִּמְאָ בְּלֹא בְּצָה יִשְׁגָּא אָחוּ בְּלִי מַיִם? (איוב ח) - וכי אפשר לגומא זה להתגדל בלא בצה? וכי אפשר לאחו זה להיות בלא מים? - כך אי אפשר לישראל להיות אלא אם כן עוסקים בתורה. ולפי שפרשו מדברי תורה, לכך בא השונא עליהם. שאין השונא בא אלא על חטא ועל עברה וכו': אחרים אומרים: אין 'רפידים' אלא - רפיון ידים. לפי שִׁכְּפוּ יְדֵיהֶם מִדְּבַר תּוֹרָה לִכְךָ בֵּא הַשּׁוֹנֵא עֲלֵיהֶם; לפי שאין השונא בא אלא על רפיון ידים מן התורה וכו':

רפידים:

נאמן הוא עמלק לצנאת עשו הרשע: 'כשתראה שנתקלו בדבר - הוי קופץ עליהם'. ומה תקלה היתה שם?:

הרהורי דברים היו שם ודברי מריבה; -:

כשעלו בני ישראל מן הים ויצאו אל מדבר שור, ידעו שהם מתקרבים אל הר ה' לקבל את התורה ולהיות ממלכת כהנים וגוי קדוש, אשר לא על הלחם לבדו יחיה ולא במי באר לבדם ישברו צמאונם, כי על כל מוצא פי ה' יחיו. במדבר ילכו אחר ה', במדבר הנורא אשר אין שם מים לשתות ולא לחם לאכול, אבל שמו בטחונם בה' כי לא ירעיב נפש עמו, וירוים וישביעם בצחצחות בצחיחי המדבר:

כיון שבאו למדבר שור, הלכו שם שלשת ימים בלא מים - ולא רבו ולא התלוננו, כל עוד כחם במ לא עזבו אמונתם ובטחונם אלא קבלו יסוריהם באהבה, לפי שידעו שהתורה הזו שהם באים לקבל - אינה נקנית אלא ביסורים, אשר ישליך אדם תענוגות בשריו ויתענג על ה' לבדו - או אז גם לתענוגות העולם הזה יזכו. כל העם, אנשים ונשים וטף למעלה משלשה מיליונים נפש, דרוכים לקראת קבלת התורה וחזק לבם לשאת בעול תורה אפילו הוא קשה:

כיון שבאו למרה ומצאו שם מים - והנה שוב נסיון חדש: וְלֹא יָכְלוּ לְשִׁתּוֹת מַיִם מִמֶּנָּה, כִּי מָרִים הֵם (שמות טו), מיד נשברה רוחם לשעה וַיִּלְנוּ הָעָם עַל מֹשֶׁה. 'העם' ולא חכמיו וגדוליו. ואף הם, תלונתם - לא תלונה - מה נִשְׁתָּה?:

עברו את המשבר הראשון, וַיָּבֹאוּ אֵילָמָה וְשָׁם שָׁתִים עֲשָׂרָה עֵינֹת מַיִם וְשִׁבְעִים תְּמָרִים - וַיִּחְנוּ שָׁם עַל הַמַּיִם. כל עוד נותרו להם שירי לחם נקודים שהוציאו ממצרים - לא על הלחם והמאכל נתנו לבם, אבל המים שכבר נתנסו בצמאון שלשה ימים, שמחו בהם שמחה יתרה כעל מוצא שלל רב - ויחנו על המים:

לא הספיקו לטעום טעם של רויה מן המים שבאילים, והרי נוסעים משם אל מדבר סיני, והנה כלה הלחם שבכליהם. גם מים אין שם אלא שנותרו עוד מים שבכליהם ולא על המים תלונותיהם, אבל לחם לפי הטף, כיצד יכול עם שלם לחיות בלעדיו אפילו יום אחד? -:

והרי סופנו שיתן לנו, ולמה ירעיבנו תחילה עד שעה קרובה למיתה?! אם כאלה הם החיים שתורה זו עתידה לדרוש מאתנו שנקבלם עלינו לתמיד - ספק אם כל העם יוכל לעמוד בה ובחיים כאלה - וַיִּלְנוּ כָּל עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל מֹשֶׁה וְעַל אֶהֱרֹן בַּמִּדְבָּר:

בנסיון הראשון במדבר שור - כל ישראל עמדו בו. בנסיון השני במרה - העם התלונן, ואילו כל גדוליו וחכמיו עדין עמדו בכל חוזק אמונתם; אבל כאן בנסיון השלישי - נשברו הכל. אכן כבר היה למעלה מכח הסבל, שאם אמנם עשויים הנסיונות האלה להתמיד, ברור הדבר כבר מעתה שקשה היא הדרך משיוכל עם שלם ללכת בה:

ועדין היתה שאלתם ותלונתם כהוגן, שלא שאלו אלא מים ולחם:

ירד המן, ונתן להם לחם חֶקֶם ליום אחד בלבד - נרגע העם. מוכנים הם כולם לקבל תורה כזו על מנת שתהא פרנסתם להם יום יום. אבל הנה שוב נגמרו המים שבכליהם אשר הביאו מאילים - וַיִּסְעוּ כָּל עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּדְבַר סִין לְמִסְעֵיהֶם עַל פִּי ה', הלוך ונסוע עד הר ה' לקבל שם התורה עליהם ועל כל זרעם לקבל עליהם עול תורה ולהסיח דעתם מכל עול אחר וצרכי בני אדם, כיון שנתנסו עתה שנית בנסיון הצמאון, וַיִּחַנו בְּרַפְיִדִים - וַאֲיֵן מֵיִם לְשִׁתֹּת הָעָם, - מיד - וַיִּרְבֶּה הָעָם עִם מֹשֶׁה. כולם הושוו לתלונה, אבל לא כולם הושוו למריבה:

קשים הנסיונות בכח הסבל של העם: לחם עוני בלי מים, מים מרים, מוצאים מים ואין נותנים להם חניה שם, מים במשורה ואין לחם, נתן לחם וכלו המים, נתן להם זה - נטל זה, וכשנתן זה - נטל זה, האמנם כך תהא דרכה של תורה? - וַיִּחַנו בְּרַפְיִדִים:

רפידים - שרפו ידיהם מן התורה. היו שם אנשים מן העם שהתיאשו מלקבל עליהם עול זה של תורה הכרוך בנסיונות קשים בכל יום תמיד:

מסה ומריבה:

וַיִּקְרָא שֵׁם הַמָּקוֹם: מִסָּה וּמְרִיבָה, עַל רִיב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל נִסְתָּם אֶת ה' לֵאמֹר הַיֵּשׁ ה' בְּקִרְבָּנוּ אִם אֵין:

ישראל קדושים שאלקיהם עושה להם נסים ונפלאות גדולים כל יום, יהו שואלים שאלה זו? - :
י'מה מריבה היתה שם? - רבי יהודה, ורבי נחמיה, ורבנן:

רבי יהודה אומר, אמרו: אם ריבון הוא על כל המעשים כדרך שהוא ריבון עלינו - נעבדנו, ואם לאו - נמרוד בו; - :

רבי נחמיה אומר: - אם מספיק לנו מזונותנו כמלך שהוא שרוי במדינה, ואין בני המדינה צריכין לו כלום - נעבדנו, ואם לאו - נמרוד בו; - :

ורבותינו אמרו: - אם מהרהרין אנו בלבבנו והוא יודע מה שאנו מהרהרין - נעבדנו, ואם לאו - נמרוד בו; - :

אמר להם הקדוש ברוך הוא: אם בקשתם לבדוק אותי - יבוא הרשע ויבדוק אתכם. מיד - וַיָּבֹא עֲמֶלֶק:

לדברי ר' יהודה, אמרו ישראל: מוכנים אנו לקבל עלינו עול תורה בכל דרך, ואפילו הקשה ביותר, ובלבד שדרך זו והנהגה זו שרוצה הקב"ה הוא להנהיג אותנו בה - יהא מתנהג בה עם כל מעשיו ובריותיו, ולא נהיה אנחנו מופלים לנסיונות מרים יותר מכל בריותיו:

מוסיף ר' נחמיה על דבריו, מוכנים היו ישראל להיות שונים מכל עם ולשון בכך שפרנסתם תהא נתנת להם מבית המלך ולא יהא לנו משלנו כלום, אבל לא נצטרך בכל עת ובכל שעה לבקש מלפני מלכנו על מזונותינו:

מוסיפים עליהם רבותינו שאומרים, כך היו ישראל אומרים: אפילו שונים נהיה מכל עם ולשון בדרכי חיים קשים מהם - נעשה ונשמע, ואפילו מזוננו וטרפנו יהיו נתונים לחסדו תמיד ונזדקק לחנן פני מלכנו בכל עת ובכל שעה - נעשה ונשמע! אבל זאת אנו רוצים כי לא יביאנו במחסורנו עד כדי כלות הנפש, שאז אין אדם יכול לשלוט ברוחו ובא לידי מריבה ותלונה, כמונו היום, אלא שאם נהרהר בלבבנו מיד ידע במחסורינו ויתנם לנו - נעשה ונשמע ונעבדנו תמיד; ואם לאו אלא שנזדקק לשְׁנֵעָה ולצעקה כדי כלות נפשנו - לא נוכל לעמוד בדרך זו תמיד וסופנו ח"ו שנמרוד בו בסערת רוחנו ביום מן הימים:

לא נתיאשו, אלא רפו ידיהם מן התורה שעתידים לקבל, והעמידו בה תנאי לקבלתה, למען יוכלו להחזיק בה ולא לרפות ממנה אף פעם:

אמר הקדוש ברוך הוא: תנאי אתם עושים עמי, לבדוק אותי בקשתם, שמא אבקש מכם דבר שלא כיכולתכם - יבוא עמלק ויבדוק אתכם אם כבר מלאתם אחרי בכל דבר שהוא ביכולתכם: **עבודה זרה במחנה:**

לכתכם אחרי במדבר בארץ לא זרועה - זאת היא עבודה לשעה ולדרך הזו בלבד עד אשר תעמוד בכם תורתכם יפה יפה, ואחרי כן תכנסו לארץ פלטרין שלי ותחרשו בשעת החרישה ותזרעו בשעת הזריעה ותקצרו בשעת הקצירה וצויתי לכם ברכתי יותר מלכל עם וארץ; ואולם להסיר אלהי הנכר ולעבוד לה' לבדו - זאת היא עבודה לשעה ולדורות, ההסירותם כבר אלהי הנכר מקרבכם, הנכנסתם כבר כולכם תחת כנפי ונתצתם כל פסיליכם - יבוא עמלק ויבדוק אתכם. אם שלמים אתם אתי - לא תגורו מפניו, ואם יש בכם איש או אשה שנפשם דבקה עוד באלהי מצרים ובגילוליהם - יבואו הם ויצילוכם מעמלק הרשע, מיד - וַיָּבֵא עַמְלֵק וְגו'; וַיִּזְנֶב בְּךָ כָּל הַנְּחֻשָׁלִים אַחֲרֶיךָ וְגו' (דברים כה); -:

וַיִּזְנֶב בְּךָ - רב נחמן אומר: כל מי שהיה הענן פולטו, היה נישול. ורבנן אמרו: שבטו של דן שפלטן הענן, שהיו כולם עובדי עבודה זרה:

ועדין פסל מיכה היה קִים בידיהם, ונמצאו בהם רבים שלא שלמו לבם לעבוד את ה' לבדו; - על אשר יש ביכולתכם לעשות ואינכם עושים, אני מאריך אפי; על אשר אינכם יכולים, אתם יראים שמא אצוה אתכם ולא תוכלו לעמוד!?:

יבוא עמלק ויבדוק אתכם!:

כזבוב הזה, שכל מקום שהוא מוצא מכה (פצע פתוח) הוא בא ועומד עליה, כך היה עמלק שמצא מכה בישראל, ובא ועמד עליה. וילחם עם ישראל:

מנין לו כח לעמלק להלחם בישראל? - ברפידים, כיון שרפו ידיהם מן התורה ועשו בה תנאים לנסות את ה' אם יוכלו לעמוד בעבודתו, דין הוא שיהו מתנסים אם עמדו במה שקבלו עליהם כבר. כיון שנבדקו ונמצאו חסרים - ויזנב בהם. שאין השונא בא אלא על חטא ועל עֲבֵרָה:

החטא והעֲבֵרָה - זהו כחו של עמלק. הוא הוא מקור החטא וממנו הוא יוצא, וממנו גם הפורענות יוצאת. שכך דרכו של שטן העולם, תחילה הוא מכשיל, אחר כך הוא עולה ומשטין, ואחר כך הוא יורד ומשחית:

זכור את אשר עשה לך עמלק:

אֲשֶׁר קָרַךְ - טמאך. כמה דאת אמר: פּי יְהִי בְּךָ אִישׁ אֲשֶׁר לֹא יְהִי טְהוֹר מְקַרְה לְיָלָה וּגוֹי (דברים כג):

רבנן אמרין: קָרַךְ - הקירן (צננן) לפני אומות העולם. משל לאמבטי רותחת שלא היתה בריה יכולה לירד בתוכה, ובא בן בליעל אחד וקפץ לתוכה; אף על פי שנכוה, אלא הקירה לפני אחרים. כך, כיון שיצאו ישראל ממצרים, נפלה אימתם על כל אומות העולם, שנאמר: אֶזְנֵי נְבָהֶלוּ אֶלּוּפֵי אֲדוֹם וּגּוֹי תִפְּלַעַל עֲלֵיהֶם אֵימַתָּה וַפְּחַד וּגּוֹי, וכיון שבא עמלק ונזדוּג להם, אף על פי שנטל את שלו מתחת ידיהם - הקירן לפני אומות העולם:

עד שלא זרחה שמשו של אברהם אבינו, היה כל העולם כולו שִׁמְס ויהיה כאילו כבה נרו של עולם וגורלו נחרץ להיות טובע במחשכי תהום של שחת ורשע ואלילות. בא אברהם והצית גחלת; באו זרעו אחריו ונפחו בה והתחילה לעלות האש המאירה והמחממת; יצאו ישראל ממצרים במוראים גדולים ובגילוי שכינה וידעו כל ישראל, וידעו מצרים וידעו כל עמי הארץ - כי ה' לבדו הוא, אין עוד:

כל היקום מצפה עתה לאותו מעמד נשגב שבו ירד ה' על הר סיני וידבר עם האדם פנים אל פנים ושח גבהות אדם ושפל רום אנשים, ונשגב ה' לבדו ביום ההוא; והאלילים כליל יחלוף. הקדוש ברוך הוא נגלה אל כל עמו ומיעדם להיות שליחיו לכל שאר בריותיו להרים כל גוי וממלכה ולהאיר דרך לפנייהם - היִמָּצְאוּ עוד גוי וממלכה אשר יאמרו, מִי ה' אֲשֶׁר אֶשְׁמַע בְּקֻלוֹ? :

כל ישראל מוכנים למעמד הזה, והם מוכנים גם להטות כל האומות אל הבורא יתברך שמו כאשר עתיד להיות באחרית הימים, והנה בא אותו רשע וּשְׂדָד את כל המערכה. קפץ לתוך האש שהכל יראים הימנה ונכוה, אבל גם צננה מעט, והנה מה הם אומרים עתה כל הגויים? - עדִין המלחמה נמשכת, לא נכנענו אלא לשעה. ותיקון כל העולם כולו שוב נדחה לימים רחוקים, לעת קץ האחרון:

וישראל, אף הם דין ודברים היו להם בינם לבין קונם, אבל מי מלל ומי פלל אשר ישא עוד גוי חרב כנגדם לאחר כל אשר ראו עיניהם - והנה בא עמלק זה. אף על פי שנכוה בהם, מכל מקום צנן את אשם ועוז בטחונם - הרי המלחמה עדִין קִיְמַת. לא סר מהם לגמרי מורא ופחד מפני בשר ודם, ולא פנה פחד זה את מקומו למורא שמים ולפחד מפני הדר גאונו:

בנחשלים זנב, ברפויים הטיל מורא, ובחזקים הכניס דאגה. וכשעמדו רגליהם אחר כך תחת הר סיני, כבר חסר היה משהו משלמות לבם של העומדים שם, וחסרון קל זה נתן אותותיו אחר כך במעשים רבים וחמורים. ותיקון ישראל ושיבת העולם לקדמותו נדחו. והנה זה יותר משלשת אלפים שנה ועדִין משיח האחרון לא בא, והעולם מפרפר בין עברי תהומות ומפרפר - והכל בעטיו של נחש עקלתון זה, עמלק הרשע ימח שמו וזכרו:

והיה בהניח...:

עושה גדולות עד אין חקר - היפלא ממנו דבר? כלום לא היה יכול להכניע גם את עמלק לבלתי יעיז בעת ההיא, וידום ככל שאר גויי הארצות? :

אלא דברים יש בגו. כניעתם של עמי תבל מפני מורא ה', זכות היא להם. וַיִּדְעוּ מִצְרַיִם כִּי אֲנִי ה' (שמות יד) - זכות היא למצרים שבכניעתם וביראתם הכריזו על מלכות שמים, וכן יושבי פלשת ואילי מואב ששחו קומתם מפני הדר גאון ה' - זכות היא להם ובגללה יזכו להאחז בנצח ישראל

שבאחרית הימים. אבל עמלק הרשע אין בו מתום כלל, לא לו ולעמים אחרים יחדו להמליך מלכות שמים. לפיכך נטל הקדוש ברוך הוא מוראו ופחדו ממנו כדי שיהיה נדח ממנו, נדח לעולם ועד:

וְהָיָה בְּהֵנִיחַ ה' אֶלְקֵינוּ לְךָ מֶלֶךְ אֵיבֵינוּ מְסֻבִּים וְלֹא יִהְיֶה עוֹד מוֹרָא מִלַּחְמָה כֻּלָּל, וְגַם מוֹרָאוֹ שֶׁל עִמְלֵק יִפּוּג כִּלְיִל וְלֹא יִתְרָאוּ מִמֶּנּוּ עוֹד, וְלֹא יִחְסַר הָעוֹלָם לְכַנְיַעְתּוֹ וְלִירְאָתוֹ אֶת ה', אוֹ אִז תִּמְחָה אֶת זְכָר עִמְלֵק מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם כֵּאִילוֹ לֹא הָיָה מֵעוֹלָם, לֹא הוּא, לֹא רִשְׁעוֹתוֹ, אֵף לֹא כַנְיַעְתּוֹ - עוֹלָם שָׁלֵם וּמִתּוֹקָן כִּבְרִיָּה חֲדָשָׁה, עוֹלָם בְּלִי עִמְלֵק:

שנאה של מצוה:

עד אותו היום אשר יניח ה' אלקינו לנו מכל אויבינו, ויהפוך לנו אויבים לאוהבים, אין לנו עסק של שנאה אלא עם עמלק לבדו, והתורה הזו שכולה חסד ורחמים היא שצוּתה עלינו את השנאה. מלחמה לנו בעמלק העם, ובכל נפש אחת ממנה, מלחמה לנו בזוהמתו ובארסו אשר הטיל בכל הגויים, ומלחמה לנו באותה הטומאה ותולדותיה אשר מקצתן זרק גם בנו, ליראה את הרע ולהכנע לכחות אחרים בלתי לה' לבדו:

מלחמת השמד לנו עם עמלק, לא מלחמת כיבוש או כניעה, אין אנו מבקשים הנאה לא ממנו ולא מכל אשר לו, החרם נחרים אותו ואת ממונו ובבזה לא נשלח ידינו:

וכל עוד אין יכולים להשמידו, נשנאהו שנאה שאין לה פיוסין ושנאתו - היא השמדתו. שאין לך ריחוק גדול מן השנאה, ואנו הרי מצווים לרחק רשע זה, להרחיקו מלבנו ומלב כל העולם. וככל אשר תגדל בלבנו השנאה לעמלק - כך תעלה בלבנו האהבה להשיי'ת ונהיה דבקים בו ובעבודתו:

מדברי סופרים:

אותו רשע, הנראה ושאינו נראה, העומד על אם הדרך של כל עובד ה', יחיד ומכל שכן רבים, ומעכב ומפריע את העבודה התמה - הוא שרש עמלק; וכל שמניחין מעט מעבודת הבורא - מיד נתחזק כחו של אותו רשע ימ"ש. ולכן צריך כל אדם להתחזק ביותר ולהיות נשמר מן העברה, כדי להכרית כחו של עמלק שאנו מצווים לשנוא אותו ולאבדו:

מִלְחָמָה לְה' בְּעִמְלֵק מִדֵּר דֵּר - שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יָחַד לְכָל דוֹר וְדוֹר גִּילוּי אוֹרוֹת שְׁלוֹ שְׁצָרִיכִים לְהֵאִיר בְּדוֹר זֶה יוֹתֵר מִבְּשָׂאֵר הַדּוֹרוֹת, וְאֵין מֵעַכְבֵּי אֶת גִּילּוֹן אֵלֶּא רִשְׁעוֹתוֹ שֶׁל עִמְלֵק בְּלִבָּד, וְעַל כֵּן הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שׁוֹנֵא שֶׁהוּא מוֹנֵעַ טוֹבָתוֹ מִן הַבְּרִיּוֹת; וְכֵן כָּל עוֹבֵד ה' שֶׁמִּשְׁתַּוָּקֵק לְגִילּוֹי אוֹרוֹ שֶׁל הַקַּב"ה וְאֵינוֹ זוֹכֵה לוֹ בְּעִטּוֹ שֶׁל רִשְׁעֵי זֶה - נַעֲשֶׂה לוֹ שׁוֹנֵא בְּתַכְלִית:

אין כחו של עמלק אלא בטרדת המעשים ובקושי השעבוד ועול דרך ארץ, אבל כשיש מנוחה בנפש וביטול המלאכה, אז אינו יכול לשלוט. ולכן כתיב וְהָיָה בְּהֵנִיחַ וְגו' תִּמְחָה אֶת זְכָר עִמְלֵק וְגו', כשהאדם זוכה למנוחת הנפש, אז הוא רואה את אפסותו וביטולו של כח הרשע:

ולכך קוראין בפרשת 'זכור' ביום השבת, שהוא יום המנוחה ומסוגל לעקור בו את שרש עמלק שבנפש. ולכך גם בנס פורים, כשגברו ישראל על המן שמזרע עמלק, לא קבעו יום טוב ביום הנצחון, אלא ביום שנחו מאויביהם, כי המנוחה שאחר הנצחון מועילה להשלים את מחית עמלק:

סוף מחינת עמלק בגמר הגאולה העתידה שיהיה ה' אחד ושמו אחד בכל העולם - יהיה לפני בוא חֲדָשׁ נִיסָן. ורושם מן המחיה הזאת קִים בכל שנה ושנה, והוא נגלה בימי מרדכי ואסתר בימים האלה. וכן כִּנְנו חכמים לקרוא פרשת זכור בתקופת שנה זו:

**ראש חֲדָשׁ נִיסָן הוא ראש השנה למלכי ישראל. ועיקר מלכות ישראל תלוי במלכות שמים. לכך סמוכות שתי המצוות הללו:
למנות מלך ולהכרית זרעו של עמלק:**

עמלק הוא כמו הערלה החופפת על הברית, ואין לה תקנה אלא כריתה, אף עמלק הוא הערלה בגוף העמים ואין לו תקנה אלא כריתה והשמדה:

ממנהגי ישראל:

נהגו ישראל קדושים, שאם בא אחד לבדוק את קולמוסו אם כותב יפה, היה רושם בו אותיות עמלק ומעביר עליו הקולמוס כמה פעמים עד שמחקו, כדי לקים: מחה תמחה זכר עמלק:

ויש שנהגו בפורים לכתוב על הניר את שמותיהם של עמלק והמן ומוחקים אחר כך את השמות במשקה השכר, לקים: תִּנְנו שֶׁכָּר לְאוֹבֵד (משלי לא), שכן נאמר על עמלק:

וְאַחֲרֵיתוֹ עָדִי אֲבֹד (במדבר כד):

וכן נהגו אחרים שרשמו אותיות עמלק על סוליותיהן של נעלים חדשות קודם שלבשו אותן וכשלובשן אחר כך הוא דורך בעוז על הארץ ומתכַּן למחוק שם עמלק - כדי לקים מה שנאמר: בְּכָל דְּרָכַיִךְ דַּעְהוּ וְהוּא יִישֶׁר אַרְחֻתֶיךָ. והרי הכתוב אומר: וְאַתָּה עַל בְּמוֹתֵינוּ תִּדְרֹךְ:

יום טורינוס:

יום י"ב באדר נזכר במגילת תענית, כיום שנעשה בו קידוש השם גדול אשר נפרע הקדוש ברוך הוא מצורר ישראל, על ידי שני אחים צדיקים, ולולינוס ופפוס שמם, שמסרו נפשם להריגה על קידוש שמו יתברך כדי להציל בדמם את דם אחיהם. וקבעו אותו היום לשמחה ושלא להתענות בו ולא לעשות בו הספד על מת. לאחר ימים בטלו השמחה מאותו היום, על שנהרגו באותו יום שני אחים חסידים אחרים, ושמעיה ואחיה שמם:

טורינוס, אחד ממושלי רומא היה שמשל על ישראל והצר ליהודים הרבה מאד. יום אחד מצאו את בתו של טורינוס הרוגה בעיר לוד, ולא נודע מי הרגה. אמר טורינוס: אין לי אויבים במקום הזה אלא היהודים בלבד - ודאי הם הרגוה; וגזר הריגה על כל היהודים שבלוד:

היו שם שני אחים צדיקים גמורים ולולינוס ופפוס שמם, שבאו אל טורינוס ואמרו: אנחנו הרגנוה לבתך ודמה בראשינו!:

ידע בהם טורינוס שלא הרגוה אלה, וכי אין הם באים אלא על הצלת אחיהם בלבד, אף על פי כן קבל דבריהם שנתנו טעם לדבריהם למה הרגו ועל מה הרגו, ושוב לא יכול טורינוס לשפוך חמתו על כל היהודים:

אמרו, בשעה שהוציאו את לולינוס ופפוס להריגה, אמר להם טורינוס: אם מעמו של חנניה מישאל ועזריה אתם - יבוא אלקיכם ויציל אתכם מידי, כדרך שהציל את חנניה מישאל ועזריה מיד נבוכדנצר!:

אמרו לו: חנניה מישאל ועזריה, צדיקים גמורים היו וראויין היו לעשות להם נס; ונבוכדנצר מלך הגוון היה וראוי לעשות נס על ידו; אבל אותו רשע (טורינוס) - הדיוט הוא ואינו ראוי לעשות נס על ידו, ואנו נתחייבנו כליה למקום, ואם אין אתה הורגנו - הרבה הורגים יש לו למקום והרבה דובים ואריות יש לו למקום, שפוגעים בנו הורגים אותנו; - :
אלא, לא מסרנו המקום בידך - אלא מפני שעתיד ליפרע דמינו מידך! :
אף על פי כן הרגם טורינוס :

אמרו, לא זזו משם עד שבאו למקום שני אנשים שנראו כמו שרים ושליטים גבוהים מבית המלכות, והרגוהו לטורינוס במיתה משונה, שפצעו את מחו בגזרי עץ שנמצאו שם. ונתקיימו דבריהם של לולינוס ופפוס שאמרו לו: 'לא מסרנו המקום בידך, אלא שעתיד ליפרע דמנו מידך':

ואותו יום, י"ב באדר היה וקבעוהו כיום שנעשה בו נס, והוא שנקרא 'יום טורינוס':
ואותם שני האחים, לולינוס ופפוס, הם שנזכרים בהרבה מקומות בשם 'הרוגי לוד' סתם, ועליהם אמרו: 'הרוגי לוד, אין כל בריה יכולה לעמוד במחיצתן בגן עדן':
ואילו מה שהיה עם האחים שמעיה ואחיה, שאף הם נהרגו באותו היום - לא נזכר בהם גוף המעשה איך היה ועל מה נהרגו :

(המשך בגליון הבא אי"ה)

וְעַד הָעוֹלָמִי - לְמַלְחָמָה לֵה' בְּעַמְלֵק מְדַר דָּר